

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

ЗВІТ
про результати відвідування
державної установи
«Диканівська виправна колонія (№ 12)»
24.08.2023

м. Київ, 2023

I. ВСТУП

Для виконання функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, на підставі статей 13, 19¹, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 24 серпня 2023 групою НПМ здійснено відвідування державної установи «Диканівська виправна колонія (№ 12)» (далі – установа, ВК).

Відвідування здійснювали члени групи НПМ:

Нікулін Віталій Андрійович, представник Уповноваженого з прав людини в місцях несвободи;

Шумна Лариса Петрівна, представник Уповноваженого у Чернігівській області;

Хведчук Віталій Васильович, заступник директора Департаменту – начальник відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Коноплястий Сергій Миколайович, заступник начальника відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (керівник групи НПМ);

Паршакова Ольга Валеріївна, головний спеціаліст відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Потапович Павло Васильович, головний спеціаліст відділу інспектування об'єктів контролю в правоохоронних, судових органах та військових формувань Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Ключарьов Костянтин Олегович, представник громадської організації;

Клименко Денис Вікторович, представник громадської організації;

Шумний Артемій Олександрович, представник громадської організації.

Установа знаходиться за адресою: місто Харків, вулиця Лелюківська, 1.

Начальник ВК – Гуменюк Андрій Володимирович.

Установа є виправним закладом середнього рівня безпеки для тримання чоловіків, вперше засуджених до позбавлення волі.

Штатна чисельність персоналу установи складається із 238,5 посад. Фактична чисельність 195,5 посад, з них 59 жінок (загальний некомплект по установі – 18%).

Планове наповнення установи складає 1232 особи. Станом на 24.08.2023 у ВК перебувало 505 осіб, з них:

засуджених, які відбувають покарання у звичайних жилих приміщеннях (дільниця ресоціалізації) – 454 особи;

засуджених у дільниці соціальної реабілітації (далі – ДСР) – 24 особи;

ув'язнених у секторі для тримання осіб, узятих під варту – 3 особи;

в арештному домі – 24 особи.

Групою НППМ проведено опитування 418 осіб.

Попередні зауваження.

Попереднє відвідування ВК групою НППМ здійснено 28.09.2021.

За результатами попереднього відвідування керівництву установи надано рекомендації щодо:

виключення випадків безоплатної праці засуджених, залучених для виконання робіт з господарського обслуговування, та які тримаються на дільниці соціальної реабілітації;

припинення практики перекладання функцій та обов'язків працівників установи на засуджених;

забезпечення дотримання вимог законодавства в частині створення належних матеріально-побутових умов у камерних приміщеннях дисциплінарного ізолятора;

обладнання ізольованого функціонування дільниць карантину діагностики і розподілу та слідчого ізолятора.

Зазначені рекомендації виконані частково. Зокрема, створено належні матеріально-побутові умови у камерних приміщеннях дисциплінарного ізолятора та припинено практику перекладання функцій та обов'язків працівників установи на засуджених.

В ході відвідування виявлено позитивні тенденції в діяльності установи. Зокрема, зважаючи на те, що установа перебувала під низкою ризиків, пов'язаних зі збройною агресією російської федерації, під час аварійних відключень електропостачання та водопостачання, установа була забезпечена належним функціонуванням цих мереж шляхом впровадження альтернативних джерел енергопостачання, а саме встановлено 3 енергогенератори та пробурено свердловину для альтернативної подачі води.

Для засуджених у ВК передбачено можливість скористатись послугами доступу до мережі Інтернет в спеціально обладнаному приміщенні з усіма наявними технічними засобами, запроваджено можливість для засуджених брати участь у онлайн побаченнях з близькими та рідними, 1 засуджений дистанційно навчається з метою здобуття вищої освіти, 21 засуджений навчається в школі.

II. ФАКТИ, ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Порушення права засуджених осіб на захист від катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження та покарання (стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, статті 21, 28 Конституції України, Стандарти КЗК).

1. Під час відвідування установи від засуджених надходили скарги про застосування фізичної сили з боку персоналу установи відразу після прибуття або за відмову виконувати виробничі завдання.

Так, згідно інформації, отриманої під час конфіденційного спілкування із засудженими, після прибуття в колонію кожному новоприбулому засудженому пропонувалось здійснити прибирання території. До засуджених, які відмовлялись від прибирання території, безпідставно застосовувалась фізична сила.

Окрім цього, надходили численні звернення до представників групи НПМ про застосування фізичної сили за відмову виконувати виробничі завдання.

2. Крім того під час конфіденційного спілкування із засудженими надходили скарги на те, що при порушенні установленого порядку відбування покарання чи відмови від праці засуджені викликались до адміністративної будівлі установи, де були змушені стояти в коридорі цілий день, після чого повертались у відділення соціально-психологічної служби.

У Доповіді Уряду України за наслідками візиту до України Європейського Комітету із запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню від 15.12.2020, серед іншого, стверджується про недопущення примусу стояння засуджених та ув'язнених протягом тривалого часу і вважається жорстоким поводженням.

Крім того, незважаючи на те що, засуджені зобов'язані носити одяг встановленого законодавством зразка та нагрудні знаки, на деяких видах робіт (ливарний цех), одяг швидко пошкоджується. Згідно інформації, отриманої від засуджених, у разі використання невстановленого, пошкодженого одягу чи нагрудних знаків вони притягуються до дисциплінарної відповідальності у той час, як спеціальний одяг засудженим не видається.

3. Частиною 1 статті 115 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України), правилом 10 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями та пунктом 18.1 Європейських пенітенціарних правил передбачено, що норма жилої площі на одного засудженого не може бути меншою 4 м².

Однак під час відвідування встановлено, що в окремих спальних приміщеннях відділень соціально-психологічної служби установи зазначені вище вимоги не дотримуються (фото 1-2).

Так, у спальному приміщенні № 1 відділення соціально-психологічної служби № 14 проживало 16 осіб, у той час, як площа зазначеного приміщення

складала 60,3 м² (на час відвідування фактична площа на одного засудженого 3,8 м²).

В спальному приміщенні № 1 відділення соціально-психологічної служби № 1 проживало 22 осіб, в той час, як площа зазначеного приміщення складає 69,7 м², відповідно на одного засудженого припадає 3,2 м².

У пункті 13 сьомої загальної доповіді [СРТ/Inf(97) 10] Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню (далі – КЗК) зазначено, що проблема із переповненими житловими приміщеннями призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, перезавантаження медичних служб та інфраструктури установи і тому потребує виправлення.

Європейським судом з прав людини також неодноразово констатувались порушення статті 3 (заборона катування) Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) у зв'язку переповненістю та незабезпеченням належної житлової площі на одного засудженого («Горбатенко проти України», «Сукачов проти України», «Яковенко проти України»).

Невжиття заходів щодо виконання рекомендацій КЗК та незабезпечення в установі належної житлової площі на одного засудженого може призвести до чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини на підставі порушень статті 3 Конвенції та призначення виплат значної суми коштів, як моральної компенсації за перебування у таких умовах.

4. Незважаючи на те, що з 2015 року у нормативно-правових документах відсутня норма, яка визначала можливість фіксації до стін ліжок у приміщеннях дисциплінарного ізолятора на денний час, в установі збереглися засоби для такої фіксації, що створює умови для можливих зловживань з боку адміністрації установи, так як засуджені можуть бути позбавлені можливості сидіти та лежати на ліжку протягом дня (фото 3-4).

Порушення права на гідні умови тримання (стаття 25 Загальної декларації прав людини, стаття 28 Конституції України).

5. Пунктом 1 розділу XI Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 (далі – ПВР УВП), засудженим дозволяється придбавати за безготівковим розрахунком продукти харчування і предмети першої потреби без обмеження їх обсягу. Для придбання засудженими продуктів харчування і предметів першої потреби в установах організуються крамниці, які працюють щодня, крім вихідних та святкових днів, при цьому адміністрація установи виконання покарань забезпечує, щоб кожний засуджений мав змогу відвідати крамницю не менше трьох разів на місяць згідно з графіком у час, відведений розпорядком дня.

Під час відвідування установи від засуджених надходили численні скарги про те, що вони мають змогу відвідати крамницю не більше одного разу на місяць, а в окремих випадках одного разу на декілька місяців.

Крім того, враховуючи що асортимент продуктів харчування та предметів першої потреби, що дозволені для придбання засудженим, визначений переліком, групою НПМ встановлено, що у крамниці установи відсутні тютюнові вироби (фото 5), наявність яких передбачена додатком 5 ПВР УВП (перелік продуктів харчування, виробів і речовин, які засуджені можуть отримувати в посылках (передачах), купувати в крамницях установ виконання покарань та зберігати при собі).

6. Незважаючи на те, що ПВР УВП засудженим дозволено отримувати в посылках (передачах) та користуватися одягом, адміністрацією установи самовільно встановлені правила щодо заборони користуватися одягом світлих кольорів.

7. У житлових приміщеннях відділень соціально-психологічної служби встановлено порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо забезпечення права на повагу до приватного життя.

Так, ліжка у окремих житлових приміщеннях розташовані впритул одне до одного, що не забезпечує засудженим особистого простору та порушує правило 18.1 Європейських пенітенціарних правил (Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць).

Порушення права на підтримання контактів із зовнішнім світом (Стандарти КЗК, правило 37 Мінімальних стандартних правил поведінки з в'язнями).

8. Відповідно до Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5 (далі – Порядок), засудженим надається послуга доступу до Інтернету, користування засобами IP-телефонії та використання засобів відеозв'язку через мережу Інтернет. Для організації надання засудженим послуг доступу до мережі Інтернет в установі обладнано інтернет-клас.

Однак, незважаючи на наявність інтернет-класу, засуджені не користуються ним з метою подачі електронних звернень.

Так, згідно інформації, отриманої від Департаменту з питань виконання кримінальних покарань, протягом 2023 років з установи до державних органів не було надіслано жодного електронного звернення.

Крім того, у порушення вимог пункту 3 Порядку засудженим послуга доступу до Інтернету безпосередньо у відділеннях соціально-психологічної служби не надається, в результаті чого неможливо здійснити відправлення електронних звернень та виникає можливість зловживань правами засуджених з боку персоналу установи.

Факти порушень прав засуджених на подання заяви вже знайшли своє відображення в рішеннях Європейського суду з прав людини (справа «Тросін проти України»), який також зазначав, що засуджені перебувають в особливо вразливому становищі, оскільки їх листування із судом і з рештою зовнішнього світу залежить від адміністрації установ виконання покарань.

Порушення права на працю засуджених та захист від експлуатації (стаття 43 Конституції України, стаття 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенція МОП про примусову чи обов'язкову працю № 29).

9. Під час відвідування групою НПМ встановлено факти отримання засудженими травм при виконанні виробничих завдань у ливарному цеху установи. Ливарне виробництво має багато небезпечних виробничих факторів, які є шкідливими для життя та здоров'я працюючих (фото 6-8).

Незважаючи на це, в ході проведення конфіденційного спілкування та огляду засуджених, які працевлаштовані у ливарному цеху установи, встановлено наявність майже у кожного робітника вказаного цеху значних опіків рук та ніг (фото 9-10).

Вищевказане пов'язане з тим, що у порушення вимог Правил охорони праці у ливарному виробництві, затверджених наказом Міністерства енергетики та вугільної промисловості України від 03.11.2014 № 779, працівники, які виконують виробничі завдання у ливарному цеху, не забезпечені спеціальним одягом, взуттям та іншими засобами індивідуального захисту.

Наявні засоби індивідуального захисту не відповідають вимогам Технічного регламенту засобів індивідуального захисту, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 771.

Одяг та взуття працівників ливарного цеху у більшості випадків є виготовленим із синтетичних матеріалів і потрапляння на нього розплавленого металу викликає серйозні опіки.

Окрім цього, адміністрацією установи не надано облікову інформацію, яка б засвідчила реєстрацію отримання засудженими травм при виконанні виробничих завдань.

10. Разом з цим, в установі на всіх дільницях виробництва засуджені працюють без належного забезпечення спецзасобами з охорони праці (рукавицями та фартухами для зварювальних робіт, масками та респіраторами тощо) (фото 11-12).

Незважаючи на те, що у фарбувальному цеху засуджені працюють у шкідливих та небезпечних умовах, у ньому встановлено припливно-витяжну систему вентиляції, яка не розрахована на ефективне видалення токсинів з повітря. У зв'язку з цим повітря у фарбувальному цеху насичене різким запахом фарби.

Крім того, від засуджених надходили численні скарги на те, що вони вимушені працювати понад норму, вночі та вихідні дні без належного обліку робочого часу та оплати праці (зі слів засуджених робочий день у них розпочинається о 7 годині, а закінчується о 21, режим роботи складається з 6 робочих днів на тиждень).

Порушення права на інформацію (статті 34, 57 Конституції України).

11. На час відвідування в установі перебували іноземці, однак у порушення вимог пункту 6 розділу II ПВР УВП основні права та обов'язки засуджених додатково не перекладені офіційними мовами Організації Об'єднаних Націй та не розміщені на інформаційних стендах у відділеннях соціально-психологічної служби.

Інші порушення.

12. Під час вивчення облікової інформації встановлено, що у 2023 році застосування норми у виді заміни невідбутої частини покарання більш м'яким (стаття 82 Кримінального кодексу України) стало можливим для 110 засуджених, проте комісією установи усім вказаним засудженим відмовлено у можливості її застосування.

Таким чином, адміністрацією ВК створюються штучні перешкоди для застосування до засуджених норми у виді заміни невідбутої частини покарання більш м'яким та суперечить принципу поетапного повернення засудженого у суспільство, який має передбачати переведення засудженого з установи закритого типу до установи із напіввідкритими умовами і далі повернення у суспільство.

13. Потребує перегляду і організація роботи при накладенні на засуджених дисциплінарних стягнень.

В ході конфіденційного спілкування із засудженими останні скаржилися на те, що в установі існує практика, коли навіть за незначні порушення встановленого порядку відбування покарання (відсутність або невідповідність встановленим вимогам нагрудного знаку, порушення форми одягу тощо) їм оголошують дисциплінарні стягнення замість проведення профілактичних бесід.

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ

Державній установі «Диканівська виправна колонія (№ 12)»:

1. Вжити заходів щодо неухильного дотримання права засуджених на гуманне ставлення, повагу їх людської гідності та неприпустимості застосування фізичної сили до засуджених з боку працівників установи відразу після прибуття у ВК та необґрунтованого притягнення до дисциплінарної відповідальності;

2. Забезпечити дотримання норм площі на одного засудженого в установі у відповідності до вимог національних та міжнародних нормативно-правових актів;

3. Демонтувати засоби фіксації до стін ліжок у приміщеннях дисциплінарного ізолятора установи на денний час;

4. Забезпечити крамницю асортиментом продуктів харчування та предметів першої потреби, що дозволені для придбання засудженим, відповідно до визначеного переліку та можливість засудженим відвідувати крамницю не менше трьох разів на місяць;

5. Забезпечити можливість користуватись послугами доступу до мережі Інтернет, відправлення електронних звернень за допомогою планшету у відділеннях соціально-психологічної служби;

6. Забезпечити реалізацію права засуджених на оплачувану працю та додержання норм тривалості робочого часу згідно із законодавством про працю;

7. Вжити заходів щодо забезпечення працівників із числа засуджених відповідним спецодягом та іншими засобами для виконання робіт з дотриманням законодавства про охорону праці;

8. Забезпечити фіксування тілесних ушкоджень на виробництві;

9. Переглянути організацію роботи застосування до засуджених заміни невідбутої частини покарання більш м'яким в частині усунення обмежень в праві поліпшити своє правове становище;

10. Опрацювати питання щодо розміщення на інформаційних стендах у відділеннях соціально-психологічної служби основних прав та обов'язків засуджених перекладених офіційними мовами Організації Об'єднаних Націй;

11. Вжити заходів щодо можливості засудженим отримувати в посилках (передачах) та користуватися одягом світлих кольорів.

Додатки: фотознімки на 3 арк. в 1 прим.

Керівник групи НПМ
Заступник начальника відділу
інспектування об'єктів контролю в
правоохоронних, судових органах та
військових формувань Департаменту
з питань реалізації національного
превентивного механізму

Сергій КОНОПЛЯСТИЙ

Додатки до звіту

фото 1

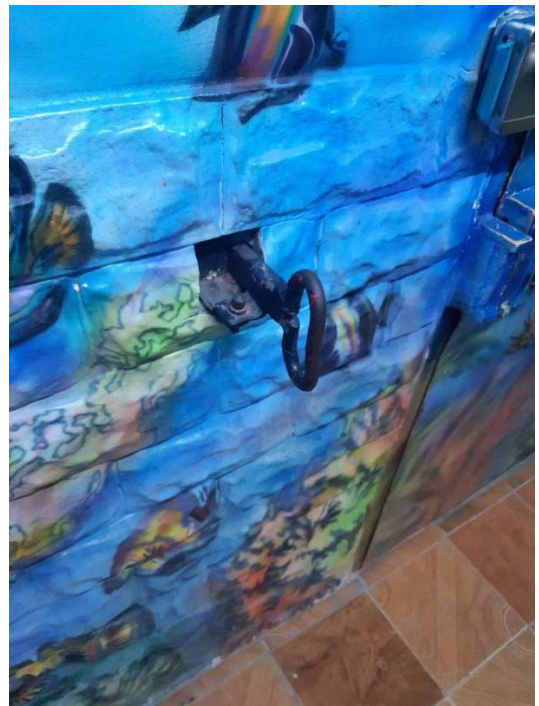
фото 2

фото 3

фото 4

φωτο 5

φωτο 6

φωτο 7

φωτο 8

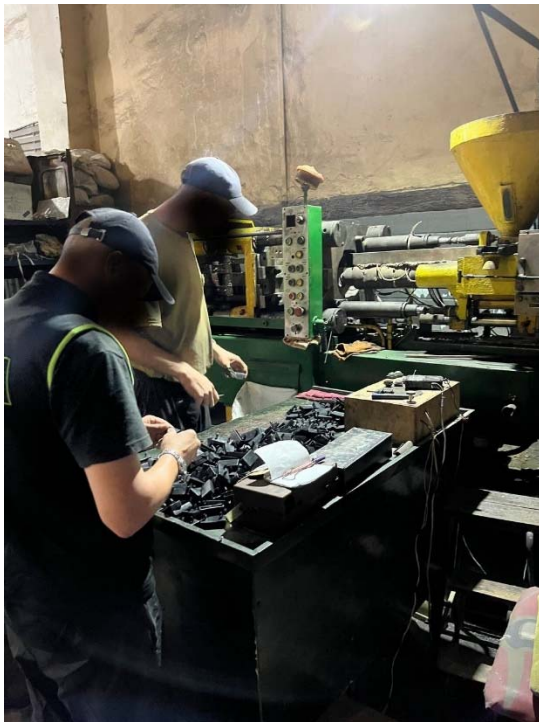
φωτο 9

φωτο 10

φωτο 11

φωτο 12

